

Сьогодні аудіовізуальне мистецтво стоїть на межі між технологічною революцією та гуманітарною відповідальністю. Інновації — ШІ, VR, AR, алгоритми персоналізації — стали не просто інструментами, а середовищем, у якому народжується нова форма культури. Проте саме від людини, її інтелектуальної й етичної зрілості залежить, якою ця культура буде — глибокою чи поверховою. Досвід останніх років показує, що успіх сучасного контенту визначається не лише якістю зображення чи спецефектів, а передусім здатністю митця передати правду емоцій, сформувати довіру та викликати співпереживання.

Україна поступово інтегрується у цей глобальний процес, демонструючи, що навіть за обмежених ресурсів можливо створювати конкурентоспроможний контент, якщо він має автентичність, ідею та людське обличчя. Приклади Megogo Originals, Ukraïner чи культурних VR-проектів доводять: технології — це не мета, а інструмент збереження національної ідентичності в цифровому світі. Тому майбутнє аудіовізуального мистецтва полягає не лише в технологічній майстерності, а у вмінні залишатися людиною серед безмежних можливостей штучного розуму.

Г. Бабалян

**СВІТЛО І ТІНЬ У КІНЕМАТОГРАФІ: АВТОРСЬКІ СТИЛІ РІДЛІ СКОТТА,
КРІСТОФЕРА НОЛАНА І ТІМА БЕРТОНА**

Н. Babaian

**LIGHT AND SHADOW IN CINEMA: THE AUTHORIAL STYLES OF RIDLEY SCOTT,
CHRISTOPHER NOLAN, AND TIM BURTON**

Світло й тінь у кіно є не просто технічними аспектами освітлення, а й ефективними художніми інструментами, що формують настрій, образність та емоційний вплив фільму. Кольорова палітра, рівень контрасту й гра світлотіні часто стають візитною карткою режисера, підкреслюючи тематику та стиль оповіді. У творчості таких різних митців, як Рідлі Скотт, Крістофер Нолан та Тім Бертон, простежується виразне авторське використання світла, тіні та кольору для передачі внутрішнього стану героїв, побудови простору і навіть відображення філософських ідей.

Рідлі Скотт відомий створенням атмосферних, візуально насичених світів, де освітлення відіграє структурну і символічну роль. У фантастичному нуарі «*Blade Runner*» міський простір занурено в напівтемряву, пронизану штучним світлом неонових вивісок. Візуальний стиль фільму визначають різкі контрасти і неонове світло: широкоформатний кадр наповнений чіткими силуетами, пучками холодного сконцентрованого світла та мерехтливими спалахами неонових кольорів на тлі безперервного дощу. Така неонуарна світлотіньова палітра не лише формує впізнаваний стиль Лос-Анджелеса майбутнього, але й виконує смислові функції. Жорстке напрямлене світло створює напруження в ключових сценах і підкреслює емоційні стани героїв. Наприклад, перша зустріч Декарда з Рейчел у золотаво освітленій залі корпорації «Tyrell» передає відчуття штучної величі та відстороненості, тоді як їхній діалог у напівтемній квартирі з перехрещеними тінями й виразним *chiaroscuro* набуває тривожного, майже хижого відтінку. Отже, у Скотта світло і тінь виступають ключовими елементами авторського почерку: через них

режисер структурує простір кадру, акцентує увагу глядача та закладає символіку свого футуристичного світу.

Стиль Крістофера Нолана тяжіє до реалістичного зображення з одночасним використанням контрастного освітлення для підсилення драматургії. У його фільмах помітна висока контрастність зображення: гра різкого світла і глибокої тіні передає розвиток або занепад персонажів та мотивує глядача до роздумів. Наприклад, у «*The Dark Knight*» темний силует Бетмена на тлі нічного Готема не лише створює знаковий образ, а й символізує моральну двозначність героя-«месника». Нолан часто висвітлює сцени природними джерелами світла і уникає надмірних цифрових ефектів, надаючи перевагу практичним засобам — це надає зображенню відчуття достовірності. Наприклад, у «*Batman Begins*» режисер використовує простий ліхтар як сюжетний і символічний акцент: Брюс Вейн освітлює шлях у печері кажанів, буквально й метафорично протистоячи своїм страхам. Темрява в руках Нолана набуває філософського значення. Сам режисер зауважив, що півтяма в його стрічках не уособлює зло, а скоріше виступає метафорою пошуку; світло ж він називає «способом мислення» і свідомо лишає частину кадру в тіні, змушуючи аудиторію разом з героями шукати приховані смисли. Таким чином, Ноланів підхід до світлотіні вирізняється стриманістю і прагматизмом: освітлення завжди мотивоване реальністю сцени, але водночас виконує концептуальну функцію, підкреслюючи теми пам'яті, провини, правосуддя і моралі у його фільмах.

Творчість Тіма Бертона легко впізнати завдяки його схильності до готичної казковості та експресіоністської образності. Режисер сміливо грає з *chiaroscuro* — контрастом яскравого світла і глибокої тіні — створюючи химерні, подекуди гротескні світи. У фільмі «*Сонна лощина*» (*Sleepy Hollow*) його стилістика проявилась у повній мірі: візуальний ряд майже монохромний, палітра збіднена на колір настільки, що місцями стрічка сприймається чорно-білою. Більшість сцен оповиті туманом і темрявою; кадр наповнюють глибокі тіні від покручених гілок та моторошні силуети Вершника без голови, виконані в холодних чорних, синіх та сірих тонах. Лише подекуди морок розрізає яскравий спалах — полум'я смолоскипа чи багряна кров, що розуче контрастує з блідістю, майже восковою кольоровістю облич героїв. Така обмежена гама з акцентом на *сутінкових* відтінках навмисно підтримує атмосферу жаху й надприродної таємниці. Подібного підходу Бертон дотримував і раніше: у своєму культовому «*Бетмені*» (1989) він разом з оператором Роджером Праттом досяг ефекту старого експресіоністського кіно, «*освітлюючи кадр як чорно-білий, але знімаючи на кольорову плівку*». Сцени там витримано в дуже низькій ключовій тональності та однотонних декораціях, на тлі яких яскраві деталі (приміром, кислотно-зелений й фіолетовий костюм Джокера) «вистрибують» перед глядачем. У результаті цього Бертон створив у супергеройському фільмі небачений доти зловісний візуальний дисонанс, що пізніше став орієнтиром для цілого жанру. У цілому ж для стилю Бертона характерне поєднання казкової готичності з гротеском: світло і колір у його фільмах підкреслено нереалістичні, часто навмисно *екстравагантні*, що посилює відчуття тривоги й дива водночас.

Порівняння зазначених режисерів показує, що світло, тінь і колір у кіно стають у їхніх руках інструментами авторського висловлення, хоча реалізуються по-різному залежно від жанру та творчого бачення. Рідлі Скотт формує неповторні кінематографічні світи через неонуарні контрасти і глибоку тінь,

що структурують простір кадру та надають йому символізму. Крістофер Нолан дотримує прагматичного реалізму: використовуючи натуральне світло і тіні, він досягає емоційної глибини й філософської багатозначності своєї оповіді. Тім Бертон, своєю чергою, занурює глядача у готичну атмосферу, де гра світлотіні та стилізована кольорова гама пробуджують відчуття містичного страху і захоплення. Таким чином, світло, тінь і колір стають ключовими елементами мови кіно для кожного з розглянутих авторів, слугуючи для передачі настрою, характерів і смислових акцентів. Враховуючи, що пряма паралель між Скоттом, Ноланом і Бертоном до цього не проводилась, представлений підхід відкриває новий ракурс для дослідження еволюції кінематографічної естетики та підтверджує невичерпний потенціал світлотіні як художнього засобу в кіно.

Б. Войтович

ДВА ТИПИ РЕЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (НА МАТЕРІАЛІ КІНО ТА ВІДЕОІГОР)

В. Voitovych

TWO TYPES OF RECEPTION IN CONTEMPORARY AUDIOVISUAL ART. COMPARATIVE ANALYSIS (BASED ON CINEMA AND VIDEO GAMES)

В умовах сучасної медіакультури аудіовізуальне мистецтво (АВМ) перетворилося на один із ключових факторів формування світогляду, ціннісних орієнтацій та поведінкових моделей особистості. Проте, чи є сприйняття аудіовізуального продукту універсальним? Наша розвідка виходить з припущення, що воно значною мірою залежить від специфіки медіуму та характеристик аудиторії. Саме тому метою нашої доповіді є проведення порівняльного мистецтвознавчого аналізу відмінностей у механізмах глядацької (кіно) та гравецької (відеоігри) рецепції. Наукова новизна роботи полягає у виокремленні та емпіричному обґрунтуванні двох принципово різних типів сприйняття: когнітивно-рефлексивного, який передбачає аналітичну дистанцію і інтелектуальне осмислення твору, та імерсивно-ідентифікаційного, що оснований на глибокому зануренні у віртуальний світ та прямому отождоженні з персонажем.

В основі нашого дослідження лежать принципи рецептивної естетики та студій аудиторії (audience studies). Емпіричну базу порівняльного аналізу склали результати двох онлайн-опитувань (2025 р.): 160 глядачів кіно (переважно зріла, 35–55 років, високоосвічена аудиторія) та 31 гравець у відеоігри (переважно молода, до 30 років, аудиторія). Дану вибірку слід вважати репрезентативною, оскільки, за даними Київського міжнародного інституту соціології, станом на початок 2024 р. 80,1% дорослого населення України користується інтернетом і таким чином це забезпечує широке охоплення цільових досліджуваних груп.

Наше дослідження аудиторії кіно виявило тип сприйняття, який ми характеризуємо як когнітивно-рефлексивний. Як свідчать дані, глядачами керує насамперед запит на наративну складність («сюжет» — 83,1%) та ідейну глибину («ідейний зміст» — 57,5%). Це, своєю чергою, пояснює популярність жанрів, що вимагають аналітичної роботи, — історичного (61,9%) та документального (37,5%). Ключовим маркером цього типу рецепції є виражена аналітична дистанція щодо художнього тексту. Так, переважна більшість респондентів (55%) заперечує факт прямого наслідування поведінки персонажів (Рис. 1).